

ATJAUNOJAMIE ENERGORESURSI

Atjaunojamie enerģijas avoti (vēja enerģija, saules enerģija, hidroelektroenerģija, okeāna enerģija, ģeotermālā enerģija, biomasā un biodeģviela) ir fosilā kurināmā alternatīvas, kas palīdz samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas, dažādot energoapgādi un samazināt atkarību no nedrošajiem un nepastāvīgajiem fosilā kurināmā, jo īpaši naftas un gāzes, tirgiem. Pēdējos gados ir būtiski paplašināts ES tiesiskais regulējums, kas veicina atjaunojamo energoresursu izmantošanu. Tiek apspriestas turpmākās politikas pamatnostādnes laikposmam pēc 2030. gada.

JURIDISKAIS PAMATS UN MĒRĶI

Līguma par Eiropas Savienības darbību 194. pants: ES enerģētikas politika tiecas veicināt jaunu un neizsīkstošu enerģijas veidu attīstību, lai jaunajā tirgus modelī veiksmīgāk pielāgotu un integrētu klimata pārmaiņu politikas mērķus.

SASNIEGUMI

A. Pirmie soļi

Saskaņā ar 1997. gadā publicēto Balto grāmatu par atjaunojamiem enerģijas avotiem ([COM\(1997\)0599](#)) ES noteica mērķi – līdz 2010. gadam panākt, lai 12 % no energopatēriņa un 22,1 % no elektroenerģijas patēriņa būtu nodrošināti, izmantojot atjaunojamus energoresursus (AER), un Direktīvā 2001/77/EK tika noteikti orientējoši mērķi katrai dalībvalstij. Tā kā nebija panākts progress saistībā ar 2010. gadam noteikto mērķu sasniegšanu, tika pieņemts visaptverošāks tiesiskais regulējums.

B. Atjaunojamo energoresursu direktīva

Spēkā esošajā Atjaunojamo energoresursu direktīvā, kas saskaņā ar koplēmuma procedūru pieņemta 2009. gada 23. aprīlī (Direktīva 2009/28/EK, ar ko atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK), ir noteikts, ka līdz 2020. gadam obligāti jāpanāk, lai no AER iegūtas enerģijas patēriņa īpatsvars būtu 20 % no ES energopatēriņa. Turklāt visām dalībvalstīm līdz 2020. gadam ir obligāti jānodrošina, lai no AER iegūtas degvielas patēriņa īpatsvars būtu 10 % no transporta degvielas patēriņa. Direktīvā ir arī izklāstīti dažādi mehānismi, kurus dalībvalstis var izmantot, lai sasniegtu savus mērķus (atbalsta shēmas, izcelsmes apliecinājumi, kopīgi projekti, dalībvalstu un trešo valstu sadarbība), kā arī biodeģvielas ilgtspējas kritēriji.

Direktīvā ir norādīts konkrēts mērķis, kas katrai valstij jāsasniedz attiecībā uz enerģijas ražošanu no atjaunojamiem resursiem, un šāds mērķis ir noteikts, ņemot vērā attiecīgās valsts sākotnējo situāciju un arī to, kādas tai vispār ir iespējas izmantot

atjaunojamos energoresursus. Vērienīguma ziņā mērķi ir dažādi: zemākā robeža ir 10 % (Maltai) un augstākā – 49 % (Zviedrijai). Savos [valsts atjaunojamo energoresursu rīcības plānos](#) ES dalībvalstis izklāsta, kā ir iecerējušas šos mērķus sasniegt, un sniedz vispārēju ievirzi valsts atjaunojamo energoresursu politikas īstenošanai. Reizi divos gados ES dalībvalstis publicē valsts [progresu ziņojumus](#) par atjaunojamiem energoresursiem, kuros izvērtē, ciklām tām savu valsts mērķi ir izdevies sasniegt.

C. Turpmākie pasākumi

Komisija 2012. gada 6. jūnija paziņojumā “Energija no atjaunojamiem energoresursiem – būtiska Eiropas enerģijas tirgus sastāvdaļa” ([COM\(2012\)0271](#)) noteica jomas, kurās līdz 2020. gadam būtu jāstrādā intensīvāk, lai Eiropas Savienībā no atjaunojamiem resursiem ražotu arvien vairāk enerģijas arī laikposmā līdz 2030. gadam un turpmāk. Komisija 2013. gada novembrī sniedza jaunus norādījumus attiecībā uz atjaunojamo energoresursu atbalsta shēmām un to, kā izmantot sadarbības mehānismus, lai ar mazākām izmaksām sasniegtu atjaunojamo energoresursu mērķus ([COM\(2013\)7243](#)). Tā paziņoja, ka tiek pilnībā pārskatītas subsīdijas, kuras dalībvalstis drīkst piedāvāt atjaunojamo energoresursu nozarei, un ka priekšroka ir jādod konkursu rīkošanai, iepirkuma piemaksām un kvotu saistībām, nevis ierastajiem regulētajiem tarifiem. Konkrētāks jaunās atjaunojamo energoresursu atbalsta shēmu sistēmas veidols ir noteikts, pieņemot pamatnostādnes par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014.–2020. gadam ([2014/C 200/01](#)).

ES ir sākusi gatavoties laikposmam pēc 2020. gada, lai savlaicīgi sniegtu investoriem skaidru priekšstatu par to, kāda politika attiecīgā regulējuma kontekstā tiks īstenota pēc 2020. gada. Atjaunojamie energoresursi ir viens no galvenajiem Komisijas ilgtermiņa stratēģijas elementiem, kā norādīts Komisijas paziņojumā “Enerģētikas ceļvedis 2050” ([COM\(2011\)0885](#)). Ceļvedī piedāvātajos enerģētikas nozares radīto oglekļa emisiju samazināšanas scenārijos ir norādīts, ka līdz 2030. gadam ir jāpanāk, lai no atjaunojamiem resursiem iegūtas enerģijas īpatsvars būtu vismaz 30 %. Ceļvedī gan ir arī norādīts, ka no atjaunojamiem resursiem iegūtas enerģijas patēriņš pēc 2020. gada mazināsies, ja vairs netiks veikti koriģējoši pasākumi. Pēc tam, kad Komisija 2013. gada martā bija publicējusi Zaļo grāmatu “Klimata un enerģētikas politikas satvars 2030. gadam” ([COM\(2013\)0169](#)), tā savā 2014. gada 22. janvāra paziņojumā “Klimata un enerģētikas politikas satvars laikposmam no 2020. gada līdz 2030. gadam” ([COM\(2014\)0015](#)) ierosināja pēc 2020. gada vairs nenoteikt jaunus katrāi dalībvalstij obligātus mērķus atjaunojamo energoresursu jomā. Vienīgais obligāti īstenojamais mērķis ir noteikts ES līmenī – panākt, lai no AER iegūta enerģija nodrošinātu 27 % no energopatēriņa. Komisija cer, ka strauju enerģētikas nozares attīstību veicinās to mērķu īstenošana, kas katrāi dalībvalstij ir noteikti attiecībā uz siltumnīcefekta gāzu emisijām. Šī kursa maiņa tiek intensīvi apspriesta ar Padomi un Parlamentu.

Komisija 2016. gada 30. novembrī publicēja tiesību aktu kopumu “Tīru enerģiju ikvienam Eiropā” ([COM\(2016\)0860](#)), kas ir daļa no plašākas Enerģētikas savienības stratēģijas ([COM\(2015\)0080](#)). Viens no tiem ir priekšlikums pārstrādāt direktīvu par atjaunojamo energoresursu (AER) izmantošanas veicināšanu (pārstrādāšana 2016/0382), lai no AER iegūtas enerģijas jomā ES varētu kļūt par pasaules mēroga līderi un lai panāktu, ka līdz 2030. gadam tiek sasniegts mērķis – vismaz 27 % no visas

Eiropas Savienībā patērētās enerģijas ir iegūti no atjaunojamiem resursiem. Jaunās direktīvas priekšlikumā, ko sagatavojusi Komisija, ir paredzēts arī veicināt no AER iegūtas enerģijas izmantošanu un ir iecerēts rīkoties sešās dažādās jomās:

- plašāk sākt izmantot atjaunojamus resursus elektroenerģijas nozarē;
- integrēti iekļaut atjaunojamus energoresursus siltumapgādes un aukstumapgādes nozarē;
- panākt dekarbonizāciju un dažādošanu transporta nozarē (tiecoties sasniegt 2030. gadam noteikto mērķi – vismaz 14 % no visas transporta nozarē patērētās enerģijas ir iegūti no atjaunojamiem resursiem);
- nodrošināt pilntiesīga dalībnieka iespējas patērētājiem un viņus informēt;
- nostiprināt ilgtspējas kritēriju, ko ES ir noteikusi attiecībā uz bioenerģiju;
- panākt, lai savlaicīgi un izmaksu ziņā lietderīgi patiešām tiek sasniegts ES līmenī saistošais mērķis.

Provizoriska vienošanās par priekšlikumu pārstrādāt direktīvu par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu, ņemot vērā Rūpniecības, pētniecības un enerģētikas komitejas un Vides, sabiedrības veselības un pārtikas nekaitīguma komitejas ierosinātos grozījumus, tika panākta 2018. gada 14. jūnijā. Saskaņā ar vienošanos ir noteikts saistošs ES mērķis – AER 32 % īpatsvars, kas jāpanāk līdz 2030. gadam. Attiecībā uz transporta nozari vienošanās paredz, ka līdz 2030. gadam ir jāpanāk AER 14 % īpatsvars un 3,5 % no tā ir jānodrošina ar modernās biodegvielas un biogāzes resursiem (līdz 2025. gadam nodrošinot 1 % īpatsvaru). Turklāt ar vienošanos ir noteikts 7 % maksimums pirmās paaudzes biodegvielas resursu īpatsvaram autoceļa un dzelzceļa transporta sektorā, un ir plānots līdz 2030. gadam, izmantojot attiecīgu sertifikācijas sistēmu, pakāpeniski beigt izmantot palmu eļļu (un citus no pārtikas kultūraugiem ražotas biodegvielas resursus, kas palielina CO₂ emisiju apjomu). Stingrāk ir noteiktas patērētāju tiesības uz AER pašpatēriņu, par vadošo ir jāklūst principam “energoefektivitāte pirmajā vietā”, un pirmo reizi ir noteikts orientējošs AER ikgadējs 1,3 % īpatsvara palielinājums siltumapgādes un aukstumapgādes nozarē. Eiropas Parlaments un Padome dokumentu oficiāli pieņēma 2018. gada decembrī.

D. Citas politikas jomas

Viens no galvenajiem enerģētikas savienības stratēģijas mērķiem ir pielāgot elektroenerģijas infrastruktūru vērienīgai atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanai (sk. arī [2.4.7.](#) par enerģētikas politiku), un šis mērķis ir atbalstīts arī Komisijas paziņojumā “Enerģētikas ceļvedis 2050” un enerģētikas infrastruktūras tiesību aktu kopumā (sk. arī [2.1.9.](#) par iekšējo enerģijas tirgu). Arī viens no Eiropas energotehnoloģiju stratēģiskā plāna (ETS plāna) galvenajiem elementiem ir jaunās paaudzes atjaunojamo energoresursu tehnoloģiju veicināšana un izstrāde (sk. arī [2.4.7.](#) par enerģētikas politiku).

E. Ar konkrētiem resursiem saistīti jautājumi

1. Biomasa un biodegviela

Pašlaik ES ir divi mērķi, kas īstenojami attiecībā uz biodegvielu, proti, līdz 2020. gadam nodrošināt, lai no AER iegūtas degvielas patēriņa īpatsvars būtu 10 % no transporta

degvielas patēriņa (Atjaunojamo energoresursu direktīva (2009/28/EK)), un panākt, lai līdz 2020. gadam degvielas piegādātāji par 6 % obligāti samazinātu degvielas siltumnīcefekta gāzu intensitāti (Degvielas kvalitātes direktīva (2009/30/EK)). Savā 2014. gada 22. janvāra paziņojumā “Klimata un enerģētikas politikas satvars laikposmam no 2020. gada līdz 2030. gadam” ([COM\(2014\)0015](#)) Komisija ierosināja pēc 2020. gada abus šos mērķus atcelt. Šī pārmaiņa ir saistīta ar to, ka nav īsti skaidrs, kā līdz minimumam samazināt netiešo emisiju ietekmi, kas rodas, biodegvielas dēļ mainoties zemes izmantošanas veidam.

Abas direktīvas – Atjaunojamo energoresursu direktīva un Degvielas kvalitātes direktīva – 2015. gadā tika pārskatītas, lai ņemtu vērā un mazinātu nelabvēlīgo ietekmi uz vidi, ko biodegvielas ražošanas procesā var radīt netieša zemes izmantošanas maiņa un ar to saistītās siltumnīcefekta gāzu emisijas^[1]. Rezultātā līdz 2020. gadam ir jānodrošina, lai tādas enerģijas īpatsvars, kas iegūta no biodegvielas, kura ražota no labības un citiem cieti saturošiem kultūraugiem, cukura un eļļas kultūraugiem, kā arī citiem kultūraugiem, kas lauksaimniecības zemē audzēti kā galvenie kultūraugi galvenokārt enerģijas iegūšanas vajadzībām, dalībvalstīs nepārsniegtu 7 % no galīgā energopatēriņa transporta nozarē.

Pēc tam, kad 2010. gada februārī bija publicēti nesaistoši biomasai piemērojami kritēriji ([COM\(2010\)0011](#)), Komisija nolēma pasākumus pārskatīt, lai izvērtētu, cik sekmīgi bijuši tās sākotnējie ieteikumi, un lemtu par to, vai turpmāk būtu nepieciešami obligāti standarti. Priekšlikumā pārskatīt [Atjaunojamo energoresursu direktīvu](#) ([COM\(2016\)0767](#)), kas sagatavots 2016. gada novembrī, Komisija ir atjauninājusi ilgtspējas kritērijus biodegvielai, kuru izmanto transportam, un arī bioloģiskajam šķidrājam kurināmajam un no biomasas iegūtam cietajam un gāzveida kurināmajam, ko izmanto siltuma un enerģijas ražošanai. Priekšlikumā cita starpā ir arī noteikts 3 % mērķrādītājs modernās biodegvielas veidiem – maksimālais 7 % īpatsvars pirmās paaudzes biodegvielai tiek saglabāts, taču ES līmenī ir noteikts pienākums degvielas piegādātājiem panākt konkrētu (6,8 %) īpatsvaru, ko nodrošina mazemisiņu un no atjaunojamiem resursiem iegūtas degvielas veidi, un ir paredzēts plašāk piemērot ilgtspējas kritērijus, kurus ES ir noteikusi bioenerģijai (attiecinot tos arī uz biomasu un biogāzi, ko izmanto siltumapgādei, aukstumapgādei un elektroenerģijas ražošanai).

2. Jūras vēja un okeāna enerģija

Saistībā ar 2008. gada novembrī veikto otro stratēģisko enerģētikas pārskatu Komisija 2008. gada 13. novembrī publicēja paziņojumu “Jūras vēja enerģija. Kā rīkoties, lai sasniegtu enerģētikas politikas mērķus laikposmā līdz 2020. gadam un pēc tā” ([COM\(2008\)0768](#)), kura uzdevums bija veicināt plašāku jūras un vēja enerģijas izmantošanu Eiropas Savienībā.

Komisija 2014. gada 20. janvārī publicēja rīcības plānu, kas īstenojams, lai atbalstītu plašāku okeāna enerģijas izmantošanu, tostarp viļņu, plūdmaiņu, okeāna termālās enerģijas konversijas un sāluma gradienta spēka izmantošanu (Komisijas paziņojums

[1] Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 9. septembra Direktīva (ES) 2015/1513, ar kuru groza Direktīvu 98/70/EK, kas attiecas uz benzīna un dīzeļdegvielu kvalitāti, un Direktīvu 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu (OV L 239, 15.9.2015., 1. lpp.).

“Jūras enerģija. Kā rīkoties, lai apgūtu Eiropas jūru un okeānu enerģijas potenciālu laikposmā līdz 2020. gadam un pēc tā” ([COM\(2014\)0008](#)).

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlaments vienmēr ir atbalstījis AER izmantošanu un akcentējis nepieciešamību noteikt obligātus mērķus 2020. gadam^[2] un pēdējā laikā arī 2030. gadam. Parlaments 2014. gada februārī pieņēma rezolūciju^[3], kurā kritizēja Komisijas priekšlikumus attiecībā uz klimata un enerģētikas politikas satvaru 2030. gadam, uzskatot, ka tie ir tuvredzīgi un pieticīgi. Tas pieprasīja no atjaunojamiem resursiem iegūtas enerģijas patēriņa 30 % obligāto īpatsvaru ES līmenī panākt, nosakot attiecīgus saistošus mērķus katrai dalībvalstij, un transporta degvielai paredzēto mērķu īstenošanu attiecināt arī uz laikposmu pēc 2020. gada.

Turklāt tas prasīja ilgtermiņā izveidot AER paredzētu ES mēroga iniciatīvu sistēmu^[4] un arī atbalstīt viedtīklu tehnoloģiju^[5]. Parlaments arī bieži aicinājis Komisiju ierosināt tiesisko regulējumu atjaunojamo enerģijas avotu nodrošinātas siltumapgādes un dzesēšanas jomā, kas varētu palielināt šo avotu īpatsvaru kopējā saražotās enerģijas apjomā.

Pieņemot Atjaunojamo energoresursu direktīvu, Parlaments nostiprināja un precizēja vairākus mehānismus, izveidojot sistēmu, kas pamatīgāk garantētu visas politikas ilgtspēju ar vidi saistītu apsvērumu kontekstā. Parlamentam bija īpaši nozīmīga loma:

- nosakot biodegvielas kvantitatīvos un kvalitatīvos ilgtspējas kritērijus (sociālā ilgtspēja, tiesības izmantot zemi, ietekme uz nodrošinātību ar pārtiku, ietekme uz cenām u. c.), kas piemērojami no atjaunojamiem energoresursiem iegūtas transporta degvielas mērķim, jo īpaši uzsverot ar netiešām izmaiņām zemes izmantojumā saistītās problēmas;
- nodrošinot iespējas elektroenerģijas tīklu infrastruktūrā iekļaut atjaunojamus enerģijas avotus;
- ierobežojot 2014. gada pārskatīšanas klauzulas nozīmi, lai nepieļautu, ka tiek atsāktas sarunas par saistošajiem mērķiem, kas jau ir pieņemti.

Parlaments 2013. gada martā apstiprināja Enerģētikas ceļvedi 2050. gadam^[6] un aicināja Komisiju pēc iespējas ātrāk iesniegt politikas pamatnostādnes 2030. gadam, tajās nosakot gan starpposma, gan galīgos mērķus attiecībā uz siltumnīcefekta gāzu emisijām, atjaunojamiem energoresursiem un energoefektivitāti. Rezolūcijā jo īpaši

[2]Parlamenta 2005. gada 29. septembra rezolūcija par atjaunīgās enerģijas apmēru ES un priekšlikumiem konkrētām darbībām (OV C 227 E, 21.9.2006., 599. lpp.), 2006. gada 14. februāra rezolūcija par atjaunīgās enerģijas avotu izmantošanu apsildē un dzesēšanā (OV C 290 E, 29.11.2006., 115. lpp.), 2006. gada 14. decembra rezolūcija par rīcības plānu attiecībā uz biomasas izmantošanu (OV C 317 E, 23.12.2006., 890. lpp.) un 2007. gada 25. septembra rezolūcija par Eiropas atjaunojamo enerģijas avotu ceļvedi (OV C 219 E, 28.8.2008., 82. lpp.).

[3]Parlamenta 2014. gada 5. februāra rezolūcija par klimata un enerģētikas politikas satvaru 2030. gadam (OV C 93, 24.3.2017., 79. lpp.).

[4]Parlamenta 2010. gada 25. novembra rezolūcija par topošo jauno Eiropas enerģētikas stratēģiju 2011.–2020. gadam (OV C 99 E, 3.4.2012., 64. lpp.).

[5]Parlamenta 2011. gada 5. jūlija rezolūcija par enerģētikas infrastruktūras prioritātēm 2020. gadam un pēc tam (OV C 33 E, 5.2.2013., 46. lpp.).

[6]Parlamenta 2013. gada 14. marta rezolūcija par “Enerģētikas ceļvedi 2050” – enerģija nākotnei (OV C 36, 29.1.2016., 62. lpp.).

bija akcentēta stabila regulējuma nozīme, kas sekmētu investīcijas atjaunojamos energoresursos, nepieciešamība politiku atjaunojamo energoresursu jomā īstenot ar plašāku Eiropas mēroga pieeju, pilnībā izmantojot esošos sadarbības mehānismus, kā arī decentralizētas ģenerācijas un mikroģenerācijas īpašā nozīme. Parlaments aicināja Komisiju iesniegt analīzi un priekšlikumus attiecībā uz to, kā ilgtspējīgi un ar lielāku efektivitāti Eiropas Savienībā izmantot AER.

Parlaments 2016. gada jūnijā pieņēma rezolūciju^[7] par progresa ziņojumu par atjaunojamo enerģiju, kurā aicināja Komisiju iesniegt vērienīgāku klimata un enerģētikas tiesību aktu kopumu 2030. gadam, nosakot ES augstāku mērķi attiecībā uz AER – ne mazāk kā 30 % īpatsvaru, ko nodrošina katras dalībvalsts nosprausto mērķu īstenošana. Pārskatot Atjaunojamo energoresursu direktīvu, 2020. gadam jau pieņemtie mērķi ir jāuzskata par minimālo pamatvērtību. Parlaments 2018. gada 17. janvārī atbalstīja ierosinājumu noteikt, ka līdz 2030. gadam ir jāpanāk, lai vismaz 35 % no visas enerģijas būtu iegūti no atjaunojamiem resursiem^[8], un vēl stingrāk noteica tiesības uz pašpatēriņu.

Eiropas Komisija 2016. gada novembrī nāca klajā ar priekšlikumu pārstrādāt direktīvu par atjaunojamo energoresursu (AER) izmantošanas veicināšanu. Saskaņā ar vienošanos ir noteikts saistošs ES mērķis – AER 32 % īpatsvars, kas jāpanāk līdz 2030. gadam. Eiropas Parlaments un Padome dokumentu oficiāli pieņēma 2018. gada decembrī ([Direktīva \(ES\) 2018/2001](#)). Dalībvalstīm pārskatītā direktīva savos valsts tiesību aktos ir jātransponē līdz 2021. gada 30. jūnijam. Pārskatītā direktīva stāsies spēkā no 2021. gada 1. jūlija.

Frédéric Gouardères / Francesca Beltrame
04/2019

[7]Parlamenta 2018. gada 23. jūnija rezolūcija par Progresa ziņojumu par atjaunojamo enerģiju (OV C 91, 9.3.2018., 16. lpp.).

[8]<http://www.europarl.europa.eu/news/lv/press-room/20180112IPR91629/deputati-nosaka-verienigus-merkus-efektivakai-energijas-izmantosana>

